

2024-09-12

Brottsofferjouren Sverige
Hammarby fabriksväg 25, 6 tr
120 30 Stockholm
info@brottsofferjouren.se
www.brottsofferjouren.se
Växel: 08-644 88 00
Brottsofferstöd: 116 006

Yttrande avseende SOU 2024:21 Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld.

Inledning samt generella synpunkter på utredningen

Brottsofferjouren Sverige (BOJ) inleder med generella synpunkter som berör hela utredningen, därefter följer samma struktur och samma rubriker i remissvaret som i utredningen.

BOJ ger stöd till alla brottsoffer, vittnen och anhöriga oavsett kön, könsidentitet, sexuell läggning, ålder, religion, kultur eller funktionsnedsättning. Den största brottsoffergruppen vi ger stöd till är våldsutsatta kvinnor. Eftersom vi även ger stöd till våldsutsatta män och hbtqi-personer använder vi oss av begreppet våld i nära relation då det är mer inkluderande än mäns våld mot kvinnor, väl medvetna om att mäns våld mot kvinnor utgör den största andelen av våld i nära relation.

BOJ välkomnar utredningens fokus på att livscykelperspektivet behöver inkluderas i arbetet med att förebygga och bekämpa våldet. Vi ser i vår egen statistik över Brottsofferjourens stödverksamhet att våld i ungas nära relationer och även våld i äldres nära relationer ökat de senaste åren. Våld i äldres nära relationer uppmärksammas dessvärre inte ofta, och här ser vi att kompetensen om detta ofta saknas. I utredningen lyfts att våld mot äldre kvinnor särskilt ska uppmärksammas, vilket BOJ givetvis instämmer i. Även våld mot äldre män behöver uppmärksammas då vi i vår egen verksamhet ser att andelen äldre män utsatta för våld i nära relation tenderar att öka i jämförelse med den genomsnittliga andelen män utsatta för våld i nära relation. Under 2023 gav Brottsofferjouren stöd vid våld i nära relation till 85% kvinnor och 15% män, men i åldrarna 65+ var andelen 76% kvinnor och 24% män. Med stigande ålder tenderar mäns utsatthet för våld i nära relation att öka, vilket är ett viktigt argument till att inte tappa bort den gruppen vid förebyggande och bekämpande åtgärder mot våldet.

7.2 Det bör inte införas ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck.

Tvärtemot vad utredningen föreslår anser BOJ att det finns starka skäl för att införa ett eget jämställdhetspolitiskt delmål för hedersrelaterat våld och förtryck. Att, som utredningen föreslår, låta hedersrelaterat våld och förtryck ingå i en ny och mer inkluderade målformulering av det sjätte delmålet leder inte till någon större skillnad i hur det varit tidigare. Insatserna mot hedersrelaterat våld och förtryck riskerar då att falla bort bland övriga insatser mot olika former av annat våld.

Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig markant ifrån andra former av våld i nära relation både beträffande struktur, stödinsatser och rättsliga åtgärder för att lagföra gärningsperson/er.

Skillnader i struktur

Ur ett barnrättsperspektiv finns flera tungt vägande skillnader då barn som lever med hedersnormer blir offentligt stigmatiserade. Krav ställs från föräldrarna redan i förskolan om att flickorna inte får leka med pojkar, att det inte ska finnas manliga pedagoger på förskolan och om det skulle finnas det får de absolut inte byta blöjor på flickor eller hjälpa dem på toaletten. Dessa flickor får inte följa med och bada och får inte ägna sig åt fysiska aktiviteter som exempelvis att spela fotboll. I skolan får inte flickorna vara med på sexualundervisning. Detta är en särbehandling och diskriminering där dessa flickor förvägras sina rättigheter enligt Barnkonventionen. Det förtryck och kontroll som vardagen präglas av hos flickor i hederskontext förvägrar dem att utvecklas till självständiga individer enligt FN:s konventioner om mänskliga rättigheter och svensk lagstiftning. Rädslan för att göra något fel utifrån hederssamhällets normer skapar en konstant rädsla och oro hos flickorna, vilket förstärks när hedersnormerna kolliderar med de normer som finns i det svenska samhället.

Redan i förskoleålder sexualiseras flickor som lever med hedersrelaterat våld och förtryck då de tvingas bära slöja och täckande kläder. Det ger också märkliga signaler att få män att framstå som att de inte kan se hår eller hud på en flicka utan att se dem som sexobjekt. I Sverige ska alla barn tillåtas vara barn och inte sexuella varelser, särskilt med tanke på att sex med minderåriga är förbjudet enligt svensk lag.

Många flickor som lever i en hederskontext tvingas även till könsstympning med svåra konsekvenser för resten av livet. Det gäller problem både med att urinera, menstruera, ha sex och föda barn. Både flickor och pojkar som lever med hedersnormer riskerar även att föras utomlands mot sin vilja för att utsättas för barn- och tvångsäktenskap, könsstympning och uppfostringsresor under fängseliknande former. Även omvändelseförsök vid homosexualitet förekommer i hederskontext, vilket kan innebära allt från övertalningsförsök till tvångsgifte, våldtäkter och mord.

Oskuldsnormen, som hederskulturen bygger på, är så väsensskild från vad ett barn som bevittnar eller utsätts för vid våld i nära relation att det överhuvudtaget inte går att jämföra. I en hederskultur bär flickor och kvinnor hela familjens och släktens heder på sina axlar. Här kan det räcka med ett rykte, som inte ens behöver innehålla någon sanning, för att svartmåla en flicka/kvinna och utsätta henne för psykiska, fysiska eller sexuella straff.

Pojkar som lever med hedersnormer tvingas kontrollera sina systrar, mödrar och kvinnliga släktingar. Många gånger mot deras egen vilja, vilket gör dem både till offer och förövare. Det finns ingen motsvarighet till detta inom övriga våldsformer.

En flicka/kvinna i en hederskultur har inget egenvärde och inga rättigheter. Hennes åsikter saknar betydelse och hon är en förbrukningsvara och ibland även en handelsvara. Inom våld i nära relation är det *en* enda person som är våldsutövare och detta fördöms av samhället. Inom hedersrelaterat våld och förtryck är det ett kollektiv som är våldsutövare och detta är sanktionerat av hederssamhället. Det yttersta uttrycket för våldet, det vill säga mord, är också sanktionerat av kollektivet. Att gärningspersonerna utgörs av ett helt kollektiv vid hedersrelaterat våld och förtryck till skillnad mot en enda gärningsperson vid våld i nära relation lyfts fram som en avgörande skillnad i rapporten *"Bära eller brista. Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck."* som Myndigheten för vård- och omsorgsanalys tog fram under 2023. I rapporten framhålls att dessa skillnader är så avgörande att det krävs andra kunskapsstöd och metoder vid hedersrelaterat våld och förtryck.

Skillnader i stödinsatser

Säkerhetsnivån på skyddsinsatser höjs betydligt vid hedersrelaterat våld och förtryck då det är ett helt kollektiv som hotar den våldsutsatta personen/personerna, än vad som är fallet vid våld i nära relation då det är endast en person som hotet kommer ifrån. Det krävs också stödinsatser under en längre tid vid hedersrelaterat våld och förtryck då den våldsutsatta personen tvingats bryta upp inte bara från sin familj, släkt och vänner utan ofta även från sin kultur.

Det kan ta mycket lång tid att bygga upp ett självständigt liv för en person som kommer från ett kollektivistiskt samhälle där det är kollektivets bästa som räknas, inte individens bästa. Ofta har den våldsutsatta personen dessutom levt ett mycket skyddat liv tidigare där en sådana grundläggande göromål som att handla mat, betala räkningar och sova ensam i en lägenhet är helt nytt och ofta uppfattas som skrämmande.

Om det är en flicka/kvinna som försöker bygga upp ett nytt liv utsätts hon ofta för påhopp och uppmärksamhet av landsmän eftersom hon är själv, vilket ytterligare förstärker hotbilden.

Skillnader i rättsliga åtgärder

Svensk lagstiftning är inte anpassad för att ge straffrättsliga påföljder till ett helt kollektiv. Vid våld i nära relation finns det en enda våldsutövare där lämpliga sanktioner som kontaktförbud, böter, fängelse eller rättspsykiatrisk vård kan utdömas. Men hur dömer rättsväsendet ett helt kollektiv? Detta är ytterligare en grundläggande skillnad mellan hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relation som gör att det inte går att jämföra dessa med varandra.

Grupper som lever med hedersnormer har byggt upp ett skuggsamhälle inom det svenska samhället med egna lagar som inte överensstämmer med svensk lagstiftning. Ett exempel är vid skilsmässa, även om tingsrätten beviljar äktenskapsskillnad så tillåter inte muslimsk lag att en kvinna vill skiljas utan enligt islam är de fortfarande gifta.

Slutsatser

Allt ovan sammantaget visar på de avsevärda skillnader som finns mellan hedersrelaterat våld och förtryck och olika former av våld i nära relation. Hittills har hedersrelaterat våld och förtryck nämnts tillsammans med övriga våldsformer i det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet, vilket har resulterat att kompetensen om de olika våldsformerna hamnat i stuprör med en våldsform var för sig hos kommuner och myndigheter. Av dessa våldsformer har dessutom hedersrelaterat våld och förtryck ofta hamnat i skymundan, kunskapsbristen inom hedersområdet är fortfarande mycket stor hos kommuner, regioner och myndigheter. Att då låta hedersrelaterat våld och förtryck ligga kvar i det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet innebär ingen utveckling av kompetensen. Med anledning av detta bör hedersrelaterat våld och förtryck föras in som ett eget jämställdhetspolitiskt sjunde delmål. Utredningen har framfört farhågor om att lyfta ut hedersrelaterat våld och förtryck till ett eget sjunde jämställdhetspolitiskt delmål skulle skapa ännu större stuprör kompetensmässigt, BOJ anser att det är precis tvärtom. Vi har redan prövat att ha hedersrelaterat våld och förtryck tillsammans med övriga våldsformer samlade i det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet vilket har resulterat i stuprör. Nu är det dags att tänka nytt.

Vårt förslag till ett sjunde jämställdhetspolitiskt delmål lyder därför *”Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, könsidentitet eller funktionsnedsättning ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet, utbildning, religionsfrihet samt utöva universella funktionsförmågor.”*

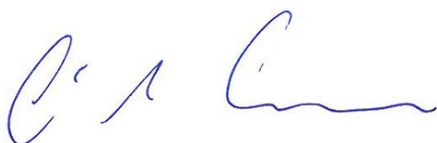
Ett sådant sjunde jämställdhetspolitiskt delmål skulle även bidra till att stärka mandatet att agera mot hedersrelaterat våld och förtryck för yrkesverksamma som möter detta på

sina arbetsplatser. Många gånger finns en rädsla hos yrkesverksamma att agera mot hedersrelaterat våld och förtryck då de är oroliga att bli kallade för rasister.

8.1.1 Förslag till ett mer inkluderande delmål för att förebygga och bekämpa våld

BOJ anser som redogjorts ovan att hedersrelaterat våld och förtryck bör vara ett eget jämställdhetspolitiskt delmål. Det bör därför lyftas ut från det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet. Den övriga formuleringen i det föreslagna mer inkluderande sjätte jämställdhetspolitiska delmålet ser BOJ positivt på. Det innebär att ordalydelsen då blir följande: *”Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer samt utnyttjande i prostitution och människohandel ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet.”*

Föredragande i detta remissvar har vice förbundsordförande Monica Ekström, och verksamhetsutvecklare Våld i nära relation Heléne Carlsson varit.

Sven-Erik Alhem
Förbundsordförande
sven-erik.alhem@boj.se

Fredrik Mellqvist
Generalsekreterare
fredrik.mellqvist@boj.se